

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2023 m. sausio 12 d.

Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Virgilijaus Grabinsko (kolegijos pirmininkas ir pranešėjas), Gedimino Sagačio ir Egidijos Tamošiūnienės,

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal ieškovės ūkininkės A. M. kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. kovo 29 d. sprendimo peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės ūkininkės A. M. ieškinį atsakovui ūkininkui A. A. dėl žalos atlyginimo.

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl teisės normų, reglamentuojančių veiksmų neteisėtumo sąlygą atsirasti deliktinei atsakomybei, taip pat nukentėjusio asmens didelį neatsargumą kaip pagrindą sumažinti priteistiną atlygintinos žalos dydį, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovė ūkininkė A. M. ieškiniu prašė teismo priteisti iš atsakovo ūkininko A. A. 56 609,79 Eur žalos atlyginimą, 6 proc. metines procesines palūkanas nuo priteistos sumos nuo bylos iškėlimo teisme iki teismo sprendimo visiško įvykdymo.
3. Ieškovė nurodė, kad verčiasi ekologiniu ūkininkavimu ir 63,74 ha plote augina ekologiškus kviečius. Pagal 2018 m. lapkričio 9 d. sutartį su ŽŪKB „BIO LEUA“ ieškovė įsipareigojo parduoti 350 t ($\pm$ 10 t) ekologiškų kviečių už 310 Eur/t be PVM. 2019 metų pavasarį savo ekologiniame lauke ji pastebėjo išnykusius kviečius ties kaimyniniu atsakovo sklypu. Valstybinės augalininkystės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos specialistai nustatė, kad atsakovas, purkšdamas savo sklypą glifosato veikliosios medžiagos turinčiais herbicidais, nupurškė ir ieškovės ekologinio lauko dalį. Dėl šios priežasties VšĮ „Ekoagros“ panaikino ieškovei išduotą dokumentą, leidžiantį šiame lauke užaugintą produkciją parduoti kaip ekologišką. Todėl ieškovė patyrė 56 000 Eur žalą, kviečius parduodama kaip įprastinius, po 150 Eur/t. Be to, ieškovė nurodė turėjusi 609,79 Eur dirvožemio tyrimo išlaidų.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

4. Panevėžio apygardos teismas 2021 m. balandžio 27 d. sprendimu ieškinį tenkino iš dalies – priteisė ieškovei iš atsakovo 28 357,28 Eur žalos atlyginimą, 426,85 Eur dirvožemio tyrimo išlaidų atlyginimą, 6 proc. metines procesines palūkanas, o kitą ieškinio dalį atmetė.
5. Teismas nustatė, kad ieškovė deklaravo 63,47 ha ploto 2018 m. rugsėjo 5 d. pasėtų žieminių kviečių ekologinį lauką (*duomenys neskelbtini*). 2019 m. gegužės pradžioje ieškovė pastebėjo pagal griovį išnykusius žieminius kviečius ir 2019 m. gegužės 13 d. kreipėsi į VšĮ „Ekoagros“ bei Valstybinę augalininkystės tarnybą dėl galimo pažeidimo nustatymo. VšĮ „Ekoagros“ specialistai 2019 m. gegužės 16 d. apžiūrėjo žemės sklypą, melioracijos griovį ir nustatė, kad žolė griovyje iš abiejų griovio pusių ir virš griovio yra nudžiūvusi, išgeltusi ir yra paveikta cheminių medžiagų.
6. Dėl dirvožemio taršos teismas nustatė, kad VšĮ „Ekoagros“ Utenos filialas 2019 m. birželio 18 d. informavo ieškovę, kad, atlikus 2019 m. gegužės 16 d. paintų dirvožemio ėminių laboratorinius tyrimus, nustatyti sintetinių cheminių medžiagų likučiai: glifosato likučių 0,11 mg/kg $\pm$ 0,055 ir glifosato skilimo produkto amino metilo fosforinės rūgšties likučių 0,05 mg/kg $\pm$ 0,025. Tiek glifosato rezultatas 0,055 mg/kg, tiek amino metilo fosforinės rūgšties rezultatas 0,025 mg/kg viršija Lietuvos Respublikos ekologinio žemės ūkio taisyklių, patvirtintų žemės ūkio ministro 2000 m. gruodžio 28 d. įsakymu Nr. 375, nustatytą orientacinę neleistinų ekologinėje gamyboje naudoti medžiagų koncentracijos dirvožemyje, augale ir produkcijoje ribinę vertę – 0,010 mg/kg. Valstybinė augalininkystės tarnyba 2019 m. liepos 16 d. nurodė, kad, specialistams apžiūrėjus 63,74 ha žemės sklypo dalį bei melioracijos griovį, akivaizdžiai buvo matoma augalų apsaugos priemonių (AAP) panaudojimo požymių – augalai nurudavę, sudžiūvę. Atlikus kaimyninio sklypo (*duomenys neskelbtini*) savininko augalų apsaugos produktų naudojimo veiklos patikrinimą, pagal dokumentus nustatyta, kad 2018 m. rugsėjo 6 d. po pjūties sklype likusios razienos buvo apdorotos AAP, kurio sudėtyje yra veikliosios medžiagos glifosato. 2019 m. birželio 26–28 d. akredituota laboratorija „Eurofins, Dr. Specht laboratorien GmbH“ (Vokietija) pateikė laboratorinių tyrimų rezultatus, atliktus dirvožemio ir žieminių kviečių ėminiuose, paimtuose iš 63,74 ha žemės sklypo (*duomenys neskelbtini*) galimai AAP paveiktos teritorijos, esančios už apdoroto žemės sklypo ribos. 2019 m. birželio 28 d. pateiktoje laboratorinių tyrimų ataskaitoje nurodoma, kad iš žemės sklypo (63,74 ha) vidurio paimtame dirvožemyje nustatyta, jog glifosato koncentracija yra mažesnė nei metodo nustatymo riba (mažiau nei 0,01 mg/kg) ir 0,013 mg/kg AMPA. Ataskaitoje taip pat nurodoma, kad iš šalia žemės sklypo (63,74 ha) pakraščio, nutolusio apie 1 m nuo melioracijos griovio šlaito viršutinės briaunos, paimtame dirvožemyje nustatyta 0,021 mg/kg glifosato ir 0,033 mg/kg AMPA. Melioracijos griovio šlaito viršutinės briaunos, esančios šalia žemės sklypo (63,74 ha), pateikti ėminio tyrimo rezultatai: glifosato nustatyta 0,02 mg/kg ir 0,098 mg/kg AMPA. Paintame ėminyje iš žemės sklypo (*duomenys neskelbtini*) pakraščio, nutolusio apie 1 m nuo melioracijos griovio šlaito viršutinės briaunos, nustatyta 0,19 mg/kg glifosato ir 0,28 mg/kg AMPA. Iš VšĮ „Ekoagros“ Utenos skyriaus 2019 m. rugpjūčio 2 d. sprendimo matyti, kad dėl cheminių medžiagų taršos, viršijančios nustatytą orientacinę neleistinų ekologinėje gamyboje naudoti medžiagų koncentracijos dirvožemyje, augale ir produkcijoje ribinę vertę (0,010 mg/kg), užaugintą kviečių derlių (63,47 ha) ūkininkei A. M. leidžiama parduoti kaip įprastinių kviečių. Be to, VšĮ „Ekoagros“ 2019 m. rugpjūčio 21 d. sprendimu konstatuota, kad, įvertinus gautus laboratorijų duomenis, 63,47 ha lauke nustatyta šoninė kaimyninė tarša pasitvirtino, laukui derliaus nuėmimo metais pereinamasis laikotarpis taikomas iš naujo ir sertifikuojamas ne auginamas augalas, bet laukas sertifikuojant įvardijamas kaip neatitinkantis ekologinės gamybos reikalavimų dėl šoninės taršos. Taigi, VšĮ „Ekoagros“ konstatavus, kad yra

pažeisti ekologiškam ūkininkavimui keliami reikalavimai auginant ekologiškas kultūras nenaudoti chemikalų, ūkininkei A. M. buvo panaikinti leidimai 63,47 ha plote užaugintą produkciją parduoti kaip ekologišką.

7. Teismas taip pat nustatė, kad šalių dirbami žemės sklypai yra greta ir juos skiria apie 15 m pločio griovys. Iš ūkininko A. A. pateikto augalų apsaugos produktų naudojimo apskaitos žurnalo matyti, kad jam priklausantis žemės sklypas (12 ha) buvo purškiamas 2018 m. rugsėjo 6 d. ir 2019 m. gegužės 9 d. glifosato veikliosios medžiagos turinčiais herbicidais. Labiau tikėtina, kad ieškovei priklausantys kviečiai chemikalais buvo paveikti jiems esant sudygsusiems, atsakovui savo lauką nupurškus 2019 m. gegužės 9 d. Valstybinė augalininkystės tarnyba 2019 m. liepos 31 d. surašė atsakovui administracinio nusižengimo protokolą, kuriame nurodė, kad atsakovas savo ūkyje naudojo profesionaliuosius augalų apsaugos produktus ir purškimo metu tirpalo pateko ant melioracijos griovio saugos juostos, todėl atsakovas pažeidė Lietuvos Respublikos augalų apsaugos įstatymo (toliau – ir AAĮ) 14 straipsnio 2 dalies 1 punktą ir Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2003 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. 3D-564 (2018 m. kovo 21 d. redakcija) patvirtintų Augalų apsaugos produktų saugojimo, tiekimo rinkai, naudojimo taisyklių 73, 77 punktus. Dėl padaryto pažeidimo atsakovas pripažino savo kaltę ir sumokėjo Valstybinės augalininkystės tarnybos 2019 m. liepos 31 d. administracinio nusižengimo protokolu paskirtą administracinę baudą. Teismas įvertino, kad atsakovas ūkininkas A. A., vykdydamas purškimo chemikalais darbus, nebuvo atidus ir tiek rūpestingas, kiek akivaizdžiai buvo būtina esamomis aplinkybėmis, ir šiais veiksmais padarė žalos ieškovei.
8. Dėl atlygintinos žalos dydžio teismas nurodė, kad 2019 m. lapkričio 9 d. ekologiškų grūdų / rapsų / kitų kultūrų pirkimo–pardavimo sutartimi ieškovė įsipareigojo parduoti 350 t kviečių, o pirkėja ŽŪKB „BIO LEUA“ – sumokėti po 310 Eur už toną. Žemės sklype nustačius taršą ūkininke A. M. pardavė kviečių derlių pirkėjai UAB „Implitex Agro“ po 150 Eur už toną. UAB „Agroveža“ krovininių pervežimo važtaraščiai, UAB „Implitex Agro“ 2019 m. rugsėjo 4 d. PVM sąskaita faktūra Nr. AGS10190 patvirtina, kad ieškovė pardavė 350 t kviečių po 150 Eur/t, kaip trečios kategorijos kviečius. Iš A. M. teismui pateiktų laukų kortelių matyti, kad ūkininke kviečius augino ir dar trijuose laukuose, taigi bendras pasėtų kviečių plotas buvo 87,74 ha (10,69 + 11,74 + 1,84 + 63,47), todėl neatmetina, kad 2019 m. lapkričio 9 d. ekologiškų grūdų pirkimo–pardavimo sutartimi būtų buvę parduoti visi minėtuose keturiuose žemės sklypuose užauginti kviečiai. Be to, ieškove teismui pateikė duomenis (PVM sąskaitą faktūrą SCAGR Nr. 0004423), kad 2016 m. iš viename žemės sklype (19,69 ha) auginamų ekologiškų kviečių buvo gautas 4 t/ha kviečių derlius. Iš viešai skelbiamos informacijos matyti, kad įprastų žeminių kviečių derlius 2019 m. (*duomenys neskelbtini*) rajone buvo 4,9 ha/t. Iš VDU ŽŪA Agronomijos fakulteto Žemės ūkio ir maisto mokslų instituto doc. dr. E. K. teismui pateiktos išvados matyti, kad sausringą vasarą 2019 m. šalyje gauti 25–30 proc. mažesni grūdų derliai. Doc. dr. E. K. padarė išvadą, kad ieškovės laukų lentelėje nurodomos vienintelės žeminiams kviečiams naudotos trąšos „Humixtract 2+1,4/ha“ be papildomų cheminių trąšų tokio derlingumo užtikrinti negali, o tuo labiau sausringą vasarą.
9. Teismas įvertino, kad neturi pakankamo pagrindo konstatuoti, jog ieškovės nurodomas derlius yra užaukštintas, nerealus. Teismas padarė išvadą, jog tikėtina, kad iš 63,47 ha sklypo ieškovė būtų prikūsi ir pardavusi 253,19 t ekologiškų kviečių ($350:87,74 \times 63,47 = 253,19$ t). Teismas nurodė nesant pagrindo konstatuoti, kad pagal 2019 m. lapkričio 9 d. ieškovės sudarytą ekologiškų grūdų pardavimo sutartį kviečiai nebūtų atitikę sutartimi aptartų kokybės standartų ir supirkti sutarta kaina, o ŽŪKB „BIO LEUA“ 2020 m. vasario 21 d. atsakymo į ieškovės paklausimą dėl kviečių supirkimo kainos, juos pardavus kaip trečios klasės grūdus, esant 14 proc. drėgnumui, nurodoma, jog kaina nebūtų pasikeitusi. Todėl, teismo skaičiavimu, dėl atsakovo veiksmų ieškovė patyrė 40 510,40 Eur žalą ($253,19 \times 310 = 78\,488,90$ Eur; $253,19 \times 150 = 37\,978,50$ Eur; $78\,488,90 - 37\,978,50 = 40\,510,40$ Eur). Nors atsakovas nurodė, jog galima purškiant chemikalus buvo pažeista tik dalis ieškovei priklausančių pasėlių, tačiau teismas nusprendė, kad ūkininkei A. M. žala yra padaryta uždraudus visą, o ne dalį gauto kviečių derliaus parduoti kaip ekologiinį.
10. Teismas pažymėjo, kad Lietuvos žemės ūkio ministro 2003 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. 375 patvirtintose Ekologinio žemės ūkio taisyklėse (4.1, 45, 45.1, 46 punktai) reglamentuota, jog ekologinio lauko apsaugos priemonių privalo imtis ekologinio ūkio savininkas. Teismas išaiškino, kad apsaugos juostų ekologiniame lauke įrengti ekologiškai ūkininkaujantis ūkininkas neprivalo. Tačiau ekologiškai ūkininkaujantis asmuo privalėjo pats įsivertinti užteršimo neleistinomis ekologinėje gamyboje medžiagomis sertifikuojamų žemės ūkio naudmenų ir (ar) pasėlių plotų, besiribojančių su neekologinės gamybos būdu dirbamais žemės plotais, riziką ir imtis priemonių, kad sertifikuojami plotai ir (arba) juose auginamos kultūros nebūtų užteršti neleistinomis ekologinėje gamyboje naudoti medžiagomis. Byloje nepaneigti atsakovo teiginiai, kad jis neturėjo informacijos, jog 63,47 ha žemės sklype yra auginamos ekologinės kultūros. Ieškovei priklausančių ekologinių laukų užteršimo faktai buvo nustatyti ir ankstesniais metais, todėl pati ieškovė ūkininke A. M. turėjo atsakingai vertinti, ar nereikia įsirengti apsaugos juostų prie sertifikuojamų laukų bei deklaruoti jų Paramos už žemės ūkio naudmenas ir kitus plotus bei gyvulius paraiškijoje, kaip tai nustatyta Ekologinio žemės ūkio taisyklių 45.1 punkte. Nusprendusi neįrengti kitiems asmenims aiškios apsauginės juostos, ieškovė prisidėjo prie rizikos padidėjimo, kad laukai, kuriuose vykdoma ekologinė augalininkystė, gali būti užteršti neleistinomis medžiagomis ir dėl to ūkiui gali atsirasti (padidėti) žala.
11. Teismas įvertino, jog ieškovė nesiėmė pakankamų priemonių, kad informuotų gretimame žemės sklype dirbantį ūkininką (atsakovą) apie tai, kad jos dirbamas 63,47 ha žemės sklypas yra ekologinis, nesiėmė apsaugos priemonių, kad sklype auginami kviečiai nebūtų užteršti neleistinomis ekologinėje gamyboje naudoti medžiagomis, ir tuo prisiėmė dalį rizikos dėl galimos taršos. Ieškovė dėl neatsargumo, pasireiškusio nepakankamu rūpestingumu, žymia dalimi prisidėjo prie žalos jai atsiradimo. Dėl nurodytos priežasties teismas sumažino ieškovės patirtų nuostolių atlyginimą 30 proc. (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.248 straipsnio 4 dalis, 6.282 straipsnio 1 dalis). Teismas priteisė ieškovei iš atsakovo 28 357,28 Eur žalos atlyginimą ($40\,510,40 \times 70$ proc. = 28 357,28 Eur), 426,85 Eur dirvožemio tyrimo išlaidų atlyginimo ir 6 proc. procesines palūkanas nuo bylos iškėlimo (2019 m. lapkričio 4 d.) iki sprendimo visiško įvykdymo ([CK 6.210 straipsnio 2 dalis](#)).
12. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija 2022 m. kovo 29 d. sprendimu, išnagrinėjusi civilinę bylą pagal ieškovės ūkininkės A. M. ir atsakovo ūkininko A. A. apeliacinius skundus, panaikino Panevėžio apygardos teismo 2021 m. balandžio 27 d. sprendimą ir priėmė naują sprendimą – ieškinį atmetė.
13. Apelacinės instancijos teismas nurodė, kad pagal įrodinėjimo naštos paskirstymo taisyklę ieškovė privalo įrodyti neteisėtus atsakovo veiksmus, padarytos žalos faktą bei dydį ir neteisėtų veiksmų bei kilusios žalos priežastinį ryšį (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 178 straipsnis). Nagrinėjamu atveju ieškovė, siekdama pagrįsti tai, kad būtent atsakovas nupurškė jai priklausančio ekologinio ūkio dalį neleistinomis priemonėmis, turi pareigą pateikti tai pagrindžiančius įrodymus, nes šios aplinkybės yra susijusios su atsakovo neteisėtų veiksmų nustatymu. Pareigą įrodyti atsakovo neteisėtų veiksmus kyla būtent ieškovei, t. y. įrodinėti privalo tas, kas teigia, o ne tas, kas neigia (lot. *ei incumbit probatio, qui dicit non qui negat*).
14. Apelacinės instancijos teismas pažymėjo, jog byloje nėra duomenų, kad ūkininkaujant būtų draudžiama naudoti herbicidus arba kad atsakovas juos būtų naudojęs, pažeisdamas saugumo reikalavimus. Atsakovo pateiktame augalų apskaitos produktų naudojimo žurnale nurodoma, kad 2019 m. gegužės 9 d. atsakovas lauką purškė herbicidu „Metazamix“, kurio sudėtyje, kaip nurodo atsakovas, nėra veikliosios medžiagos glifosato. Herbicido „Metazamix“ sudėtį patvirtina viešai skelbiama informacija, t. y. kad ji sudaro pagrindines veikliosios medžiagos: metazachloras, aminopiralidas ir pikloramas ([CPK 179 straipsnio 3 dalis](#)). Duomenų, kad minėto herbicido sudėtyje yra glifosato, ieškovė nepateikė ([CPK 178 straipsnis](#)). Ieškovė, reikšdama reikalavimus atsakovui, nurodė, kad ekologinio ūkio statusą ji prarado, nes dirvožemio ėminiuose buvo nustatyta glifosato likučių ir glifosato skilimo produkto amino metilo fosforinės rūgšties likučių. Ieškovė neįrodinėjo, kad jai ekologinio ūkio statusas buvo panaikintas dėl apskritai jos žemės sklype rastų herbicidų, o specifiskai nurodė žemėje rastą veikliąją medžiagą – glifosatą. Atsižvelgdamas į tai, apeliacinės instancijos teismas nusprendė, kad pirmosios instancijos teismas netinkamai įvertino bylai reikšmingas faktines aplinkybes, todėl padarė nepagrįstą išvadą, jog būtent atsakovas, 2019 m. gegužės 9 d. purškdamas laukus herbicidu „Metazamix“, užteršė ieškovės ekologinio ūkio dalį.

15. Apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad atsakovas sau priklausančių žemės sklypą (ražienas po derliaus nuėmimo) 2018 m. rugsėjo 6 d. purškė herbicidu „Ranger XL“, kurio pagrindinė veiklioji medžiaga yra glifosatas. Šios aplinkybės atsakovas neneigia ir tai patvirtina atsakovo augalų apskaitos produktų naudojimo žurnalas, kuriame užfiksuotas produkto panaudojimas. Apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, kad pirmosios instancijos teismas turėjo įvertinti 2018 m. rugsėjo 6 d. purškimą, turėjo nustatyti, ar glifosato skilimo produkto amino metilo fosforinės rūgšties dirvoje galėjo išlikti iki 2019 m. gegužės mėnesio atlikto žemės sklypo patikrinimo, o atsižvelgiant į įrodinėjimo paskirstymo taisyklę, būtent ieškovė turi pareigą įrodyti, kad atsakovas, 2018 m. rugsėjo 6 d. purškdamas savąjį žemės sklypą, nesilaikė teisės aktų reikalavimų, t. y. atliko neteisėtus veiksmus ([CPK 178 straipsnis](#)).
16. Apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, kad AAĮ 14 straipsnio 2 dalies 1 punkte nurodyta, jog, naudodami augalų apsaugos produktus, augalų apsaugos produktų profesionalieji naudotojai ir augalų apsaugos produktų neprofesionalieji naudotojai privalo laikytis augalų apsaugos produkto etiketėje nurodytų reikalavimų, kurie atitinka ir augalų apsaugos produkto registracijos liudijime nurodytus reikalavimus. Augalų apsaugos produktų saugojimo, tiekimo rinkai, naudojimo taisyklių 77, 79 punktuose nustatyta, kad, apdorojant augalų apsaugos produktais žemės sklypuose, ar kituose plotuose augančius augalus, būtina laikytis augalų apsaugos produkto etiketėje nurodyto temperatūros ir vėjo greičio režimo. Šiuo atveju ieškovė neįrodinėjo, kad atsakovas būtų nesilaikęs herbicidų, sudėtyje turinčių glifosato, purškimui keliamų reikalavimų, t. y. neteikė jokių įrodymų pagrįsti, kad 2018 m. rugsėjo 6 d. buvo purškimui netinkamas vėjas ar temperatūra ar kad atsakovas būtų purškęs per arti nuo ieškovės sklypo, ar būtų naudojęs neleistinus cheminius preparatus. Byloje nėra pateikta ir duomenų apie herbicido „Ranger XL“ naudojimo režimą, įrodymų, jog atsakovas būtų šio režimo nesilaikęs ([CPK 178 straipsnis](#)).
17. Apeliacinės instancijos teismas įvertino, kad dėl padaryto pažeidimo atsakovas prisipažino kaltu, sumokėdamas Valstybinės augalininkystės tarnybos 2019 m. liepos 31 d. administracinio nusižengimo protokolu paskirtą administracinę baudą. Tačiau toks faktas savaime nepagrindžia atsakovo neteisėtų veiksmų ieškovės atžvilgiu. Žemės sklypų patikrinimas vyko 2019 m. gegužės 17 d., nors ginčui aktualus laikotarpis, kai atsakovas žemės sklypą purškė produktu, turinčiu glifosato, yra 2018 m. rugsėjo 6 d. Atsakovui administracinė nuobauda buvo skirta dėl to, kad tarpalo pateko ant melioracijos griovio apsaugos juostos. 2019 m. gegužės 17 d. augalų apsaugos produktų naudojimo reikalavimų kontroliniame klausimyne nurodoma, kad nupurkšta vandens apsaugos zona, dulksna pateko ant griovio apsaugos zonos. Minėtuose dokumentuose nėra konstatuota, kad buvo nupurkštas ir gretimas ieškovės sklypas, taip pat nebuvo detalizuotas ir įvardytas konkretus augalų apsaugos produktas, t. y. kad į vandens zoną būtų patekę būtent ieškovės nurodomo herbicido, turinčio veikliosios medžiagos glifosato.
18. Apeliacinės instancijos teismo vertinimu, iš esmės savo reikalavimą ieškovė grindžia tik tuo, kad 2019 m. rugpjūčio 21 d. VŠĮ „Ekoagros“ sprendime Nr. LSK-U-19-05182 konstatuota, jog įvertinus gautus laboratorijų duomenis, 63,47 ha lauke nustatyta šoninė kaimyninė tarša pasitvirtino. Šiame sprendime nėra konstatuojamas joks atsakovo padarytas augalų apsaugą reglamentuojančių ar kitų teisės aktų pažeidimas. Ieškovės pateikti duomenys pagrindžia, kad glifosato rasta tiek jos, tiek atsakovo žemės sklype, tačiau tai savaime neįrodo, jog į ieškovės ekologinį lauką glifosato galėjo patekti tik iš atsakovo lauko ir tomis aplinkybėmis, kurias nurodo ieškovė, be to, ieškovė neįrodė, kad atsakovas neturėjo teisės savo sklype naudoti herbicidų, kurių sudėtyje yra glifosato, ar kad atsakovas būtų pažeidęs herbicidų naudojimo instrukcijas ([CPK 178, 185 straipsniai](#)). Todėl nėra pagrindo konstatuoti atsakovo neteisėtų veiksmų.
19. Apeliacinės instancijos teismas nepritarė pirmosios instancijos teismo sprendimo išvadai, kad atsakovas buvo nepakankamai apdairus ir rūpestingas. Doc. dr. E. K. pateiktame 2020 m. birželio 25 d. rašte nurodė, kad Agronomijos fakulteto mokslininkai atliko modelinį bandymą, siekdami įvertinti galimą šoninio vėjo įtaką perpurškiant glifosatą į greta esantį lauką. Bandymo metu laukų sąlyčio linija buvo 200 m, tarp laukų nebuvo jokios apsauginės juostos, vėjo greitis 1,5–1,8 m/s, o vėjo kryptis maždaug 75 laipsnių kampu į saugomą lauką. Po 10 dienų buvo įvertintas perpurškimo laipsnis ir intensyvumas: 200 m laukų sąlyčio juostoje perpurškimas atskirais žolės pageltimo „liežuviais“ užfiksuotas maždaug ketvirtadalyje lauko pakraščio, o perpurškimo gylis į pageltimo „liežuvių“ užfiksuotas maždaug ketvirtadalyje lauko, perpurškimo gylis į gretimą lauką daugeliu atveju buvo nuo 0,5 iki 3 m, dviejose vietose įsiterpęs apie 10 m. Doc. dr. E. K., atsižvelgdamas į bandymo rezultatus, padarė išvadą, kad, esant tokiam laukų išsidėstymui ir herbicido purškimo dieną vėjui (pagal *duomenys neskelbtini*) hidrometeorologinės stoties duomenis) pučiant praktiškai į atsakovo lauko pusę, tikimybė perpurkšti 20 m pločio melioracijos griovį, tuo labiau daugiau negu 200 m laukų ribojimosi ruože, yra absoliučiai maža.
20. Apeliacinės instancijos teismas atkreipė dėmesį į tai, kad byloje pateiktas 2020 m. kovo 27 d. VŠĮ „Ekoagros“ raštas, kuriame nurodomos aplinkybės dėl 2017–2019 metų laikotarpiu ieškovės ūkyje atliktų akredituotų laboratorinių tyrimų dėl neleistinų ekologinėje gamyboje medžiagų naudojimo. Iš šio rašto matyti, kad iš kitų ieškovei priklausančių ūkių devyniuose laukuose taip pat buvo rasta glifosato pėdsakų ir aminometilo fosforinės rūgšties likučių. Taigi, žala, jei tokia ieškovei padaryta, galėjo atsirasti ne dėl atsakovo neteisėtų veiksmų (neveikimo), bet ir dėl kitų priežasčių.
21. Apeliacinės instancijos teismas nusprendė, kad aptartos aplinkybės neleidžia daryti išvados, jog atsakovas, ūkininkaudamas savo ūkyje, elgėsi nerūpestingai ir neatidžiai ar atliko neteisėtus, teisės aktais draudžiamus veiksmus. Ieškovė neįrodė atsakovo neteisėtų veiksmų fakto. Todėl teismas atmetė ieškinį.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į kasacinį skundą teisiniai argumentai

22. Kasaciniu skundu ieškovė A. M. prašo panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. kovo 29 d. sprendimą ir Panevėžio apygardos teismo 2021 m. balandžio 27 d. sprendimo dalį ir priimti naują sprendimą – ieškinį tenkinti. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
  - 22.1. Apeliacinės instancijos teismas, spręsdamas, kad ieškovė neįrodė atsakovo neteisėtų veiksmų, pernelyg aukštai iškėlė įrodinėjimo standartą, netinkamai taikė įrodinėjimo pareigą ([CPK 178 straipsnis](#)), įstatymo nustatytas prezumpcijas ([CPK 182 straipsnio 4 punktas](#)) bei nesilaikė įrodymų vertinimo taisyklių ([CPK 185 straipsnis](#)), nes suteikė prioritetą tam tikriems įrodymams ir nevertino įrodymų visumos bei nepasisakė, ar atsakovo veiksmai atitiko *bonus et diligens pater familias* elgesio (pakankamo sąžiningumo, atidumo ir rūpestingumo) kriterijus. Atsakovo kaip ūkininko ir profesionaliojo augalų apsaugos priemonių (AAP) naudotojo veiksmai šioje konkrečioje situacijoje neatitiko *bonus et diligens pater familias* elgesio.
  - 22.2. Valstybinė augalininkystės tarnyba patvirtino herbicidų naudojimą melioracijos griovyje ir ieškovės lauko dalyje nuo melioracijos griovio pusės. Apeliacinės instancijos teismo išvada, kad atsakovas 2019 m. gegužės 9 d. nenaudojo glifosato produktų, yra tiesiogiai paneigiama painių dirvožemio mėginių rezultatais. Paintame ėminyje iš atsakovui priklausančio žemės sklypo (*duomenys neskelbtini*) dirvožemio pakraščio, nutolusio apie 1 m nuo melioracijos griovio šlaito viršutinės briaunos, ataskaitoje Nr. AR-19-ZP-027645-01 nustatyta 0,19 mg/kg glifosato ir 0,28 mg/kg AMPA. Ignoruodamas tokį faktą apeliacinės instancijos teismas ne tik netinkamai paskirstė šalių įrodinėjimo našta, bet ir atsakovo teikiamų įrodymų patikimumui nustatė aukštesnį nei ieškovės teikiamiems įrodymams standartą, o tai prieštarauja šalių procesinio lygiateisiškumo principo esmei ([CPK 17 straipsnis](#)). Tikslaus laiko, kada buvo panaudotas glifosatas, nustatyti nėra galimybės – tai žino tik atsakovas. Ieškovė nei bylos inicijavimo metu, nei šiuo metu neturi galimybės savarankiškai nustatyti, kada ir kokiomis aplinkybėmis atsakovas purškė savo laukus. Nustatius, kad AAP, kurio sudėtyje buvo glifosato, atsakovas panaudojo ir jo dalis atsidūrė ieškovės žemės sklypo dalyje, nėra tikslinga plačiau analizuoti, kaip atsakovas turėjo AAP panaudoti, tokiu atveju taikoma skolininko kaltės prezumpcija ([CK 6.248 straipsnio 1 dalis](#)). Apeliacinės instancijos teismo sprendimas prieštarauja Augalų apsaugos produktų saugojimo, tiekimo rinkai, naudojimo taisyklių 77 punktui, nustatančiam bendrą pareigą užtikrinti saugų AAP naudojimą, bendrą pareigą nepadaryti kitam asmeniui žalos ir ieškovės konstitucinę teisę į jos nuosavybės apsaugą.

- 22.3. Pirmosios instancijos teismas pažeidė [CK 6.248 straipsnio](#) 4 dalies ir 6.282 straipsnio 1 dalies normas, reglamentuojančias mišriosios kaltės institutą, netinkamai jas aiškindamas ir taikydamas, kartu nesilaikė [CPK](#) teisės normų, reglamentuojančių įrodinėjimą ir įrodymų vertinimą, ir tai lėmė nepagrįsto bei neteisėto sprendimo dalį dėl mišriosios kaltės nustatymo. Nėra pagrįsto ir teisėto pagrindo teigti, kad ieškovė nebuvo pakankamai rūpestinga ir atsargi ir negalėjo numatyti, kad atsakovas, būdamas ūkininkas ir AAP profesionalusis naudotojas, purkšdamas savo lauką glifosato veikliosios medžiagos turinčiais herbicidais, bus tiek neatidus ir nerūpestingas, kad ne tik pažeis savo žemės sklypo ribas, bet ir perpurkš savo ir ieškovės žemės sklypus skiriančią griovį, kuriuo teka upelis ir kurio plotis apie 15 m, t. y. net didesnis nei Augalų apsaugos produktų saugojimo, tiekimo rinkai, naudojimo taisyklėse nustatytą apsaugos juostų plotis, ir užters herbicidais jos žemės sklypo, kuriame auginamos ekologinės kultūros, dirvožemį.
- 22.4. Pirmosios instancijos teismas pažeidė [CK 6.249 straipsnio](#) 1 dalies nuostatas dėl padarytos realios žalos (nuostolių) nustatymo. Pirmosios instancijos teismas neturėjo nei teisinio, nei faktinio pagrindo sumažinti atlygintinos ieškovei žalos dydį. Jei atsakovui chemikalais purškiant savo žemės sklypą nebūtų užterštas ieškovei priklausantis kviečių laukas, ji būtų pardavusi visą žeminių kviečių derlių ne kaip įprastinę produkciją, o kaip ekologinę ir už 350 tonų būtų gavusi 108 500 Eur (350 t x 310 Eur), o šiuo atveju buvo priversta parduoti produkciją kaip įprastinę už 150 Eur, dėl to patyrė 56 000 Eur nuostolių, todėl atsakovui ir kyla pareiga atlyginti ieškovei visus nuostolius.
23. Atsakovas ūkininkas A. A. atsiliepimu į kasacinį skundą prašo palikti galioti Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. kovo 29 d. sprendimą. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:
- 23.1. Ieškovė ieškinyje ir pirmosios instancijos teisme laikėsi pozicijos, kad atsakovo neteisėti veiksmai, už kuriuos jam buvo taikyta administracinė atsakomybė, pasireiškė tuo, kad atsakovas, purkšdamas savo sklypą glifosato veikliosios medžiagos turinčiais herbicidais, nupurškė ir ieškovės ekologinio lauko dalį. Ieškinyje nenurodomas nei konkretus šio pažeidimo padarymo laikas, nei aplinkybės. Tik iš ieškinio prieduose esančių duomenų atsakovas galėjo padaryti išvadą, kad ieškovė kildino jos sklypui padarytą žalą iš atsakovo sklypo purškimo 2018 m. rudenį. Ieškovė teigė, kad žalingos pasekmės jos sklypui pasireiškė 2019 m. gegužės mėnesį. Valstybinės augalininkystės tarnybos specialistai nustatė, kad atsakovas, purkšdamas savo sklypą glifosato veikliosios medžiagos turinčiais herbicidais, nupurškė ir ieškovės ekologinio lauko dalį.
- 23.2. Nurodytus ieškinio teiginius paneigia byloje esantys įrodymai, t. y., pirma, atsakovas 2018 m. rugsėjo 6 d., kaip ir nurodė ieškovė, galėjo apipurkšti ieškovės sklypo pakraštį glifosato turinčiais herbicidais; antra, net jei taip ir būtų atsitikę, žalingas poveikis ieškovės auginamiems kviečiams niekaip negalėjo pasireikšti jų sunykimu 2019 metų gegužės mėnesį; trečia, byloje nėra jokių duomenų, leidžiančių konstatuoti ieškovės nurodytą teiginį, kad Valstybinės augalininkystės tarnybos specialistai nustatė, jog atsakovas, purkšdamas savo sklypą glifosato turinčiais herbicidais, nupurškė ir ieškovės ekologinio lauko dalį. Tai patvirtina doc. dr. E. K. išvada. Atsakovui nėra uždrausta naudoti glifosato produktų savo sklype ir jų naudojimas savaime nereikia, kad atsakovas juos naudojo nerūpestingai ir darydamas žalą ieškovei. Šoninė kaimyninė tarša yra objektyviai galintis egzistuoti (egzistuojantis) veiksnys, į kurį privalo atsižvelgti ir imtis atitinkamų priemonių būtent ekologinio ūkio subjektas, remiantis Ekologinio žemės ūkio taisyklių 45.1 punktu. Ieškovė ne tik nesiėmė priemonių, kad įvertintų šoninės kaimyninės taršos riziką ir jos išvengtų, nustatydama apsaugos juostą, bet ir nesiėmė jokių priemonių nuostoliams sumažinti, atskirdama visai siaurą, lyginant su viso sklypo plotu, lauko pakraštį tam, kad likusią ginčo lauko ir likusių trijų laukų kviečių produkciją galėtų parduoti ekologinės produkcijos statusu ir kaina.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl veiksmų neteisėtumo sąlygos atsirasti deliktinei atsakomybei

24. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 53 straipsnyje įtvirtinta, kad valstybė ir kiekvienas asmuo privalo saugoti aplinką nuo kenksmingų poveikių, o 54 straipsnyje nustatyta, kad įstatymu draudžiama niokoti žemę, jos gelmes, vandenį, teršti vandenį ir orą, daryti radiacinį poveikį aplinkai ir skurdinti augaliją ir gyvūniją. Pagal AAĮ, asmenys, pažeidę aplinkos apsaugos reikalavimus, atsako pagal Lietuvos Respublikos įstatymus (34 straipsnio 1 dalis).
25. Civilinė deliktinė atsakomybė atsiranda, kai yra nustatomos visos [CK 6.246–6.249](#) straipsniuose nustatytos sąlygos. Prievolė atlyginti turtinę ir (ar) neturtinę žalą atsakovui kyla konstatavus: 1) jis neįvykdė įstatymuose nustatytos pareigos (neteisėtas neveikimas) arba atliko veiksmus, kuriuos įstatymai draudžia atlikti, arba pažeidė bendro pobūdžio pareigas elgtis atidžiai ir rūpestingai; 2) yra padaryta turtinė ir (ar) neturtinė žala; 3) yra priežastinis ryšys tarp neteisėtos veikos ir kilusių neigiamų padarinių – žalos; 4) žalą padaręs asmuo yra kaltas (išskyrus įstatymuose nustatytas išimtis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. rugsėjo 20 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-351/2011](#); 2022 m. birželio 9 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-135-421/2022](#), 32 punktas).
26. Civilinėje teisėje veiksmų neteisėtumas yra suprantamas labai plačiai. Pagal [CK 6.246 straipsnio](#) 1 dalį civilinė atsakomybė – prievolė atlyginti žalą – atsiranda dėl neteisėtų veiksmų: neįvykdžius įstatymuose ar sutartyje nustatytos pareigos (neteisėtas neveikimas) arba atlikus veiksmus, kuriuos įstatymai ar sutartis draudžia atlikti (neteisėtas veikimas), arba pažeidus bendro pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai. [CK 6.263](#) straipsnyje – specialiojoje deliktinės atsakomybės normoje – įtvirtinta kiekvieno asmens pareiga laikytis tokio elgesio taisyklių, kad savo veiksmais (veikimu, neveikimu) nepadarėtų kitam asmeniui žalos; žalą, padarytą asmens turtui, o įstatymų nustatytais atvejais – ir neturtinę žalą privalo visiškai atlyginti atsakingas asmuo.
27. Pagal [CK 6.248 straipsnio](#) 3 dalį laikoma, kad asmuo kaltas, jeigu atsižvelgiant į prievolės esmę bei kitas aplinkybes jis nebuvo tiek rūpestingas ir apdairus, kiek atitinkamomis sąlygomis buvo būtina. Ši norma asmens neteisėtus veiksmus, pasireiškusius bendro pobūdžio rūpestingumo pareigos pažeidimu, susieja su jo kalte, t. y. kalte apima ir neteisėtus veiksmus. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinta, kad kiekvieni konkrečių atvejų turi būti vertinama, ar asmens elgesys atitiko tvarkingo, rūpestingo, padoraus asmens elgesio standartą, o nustatius tokio elgesio neatitiktį, konstatuojamas asmens kaltas elgesys, kuris kartu reiškia ir veiksmų neteisėtumą, ir kaltės elementą. Jeigu tokiu elgesiu sukeliamą žalą kitam asmeniui, tai yra pagrindas reikalauti žalos atlyginimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. kovo 2 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-99-701/2017](#), 28, 29 punktai; 2021 m. sausio 29 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-3-969/2021](#), 60 punktas).
28. Taigi, veiksmų neteisėtumas bendriausia prasme aiškinamas kaip asmens elgesio neatitiktis teisei. Juo laikomas asmuo ne tik konkretaus įstatymuose ar sutartyje nustatyto įpareigojimo neįvykdymas, bet ir bendro pobūdžio pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai pažeidimas. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinta, kad civilinės atsakomybės teisiniuose santykiuose kiekvieno asmens elgesys vertinamas atitikties nurodytiems standartams aspektu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. lapkričio 9 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-507-611/2016](#), 29 punktas; 2022 m. vasario 9 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-34-781/2022](#), 62 punktas).

29. Pagal AAĮ 2 straipsnį, išskiriamos dvi augalų apsaugos produktų naudotojų kategorijos: neprofesionalieji ir profesionalieji naudotojai. Pagal aptariamo straipsnio 13 dalį, augalų apsaugos produktų profesionalusis naudotojas – fizinis asmuo, įskaitant žemės ūkyje ir kituose sektoriuose dirbančius augalų apsaugos produktų operatorius, technikus, kitus savarankiškai dirbančius asmenis ar juridinio asmens darbuotojus, darbdavius, savo profesinėje veikloje naudojančius profesionaliajam naudojimui skirtus augalų apsaugos produktus.
30. Profesionaliesiems augalų apsaugos produktų naudotojams tenka aukštesni profesinio rūpestingumo standartai negu neprofesionaliesiems augalų apsaugos produktų naudotojams. Tai lemia profesionaliojo augalų apsaugos produktų naudotojo aukštesnio laipsnio rūpestingumo ir atidumo pareigas. Tokių pareigų net ir nedidelio laipsnio nevykdymas, t. y. nepakankamas atidumas ir rūpestingumas, jau gali reikšti neteisėtus veiksmus deliktinės atsakomybės prasme ([CK 6.246 straipsnio](#) 1 dalis, 6.263 straipsnio 1 dalis).
31. Naudodami augalų apsaugos produktus, augalų apsaugos produktų profesionalieji naudotojai ir augalų apsaugos produktų neprofesionalieji naudotojai privalo: 1) laikytis augalų apsaugos produkto etiketėje nurodytų reikalavimų, kurie atitinka ir augalų apsaugos produkto registracijos liudijime nurodytus reikalavimus; 2) laikytis teisės aktų, nustatančių požeminio ir paviršinio vandens telkinių apsaugos zonų, paviršinio vandens telkinių pakrančių apsaugos juostų teisinę režimą, taip pat įstatymuose ir kituose teisės aktuose nustatytą aplinkos apsaugos reikalavimų; 3) taikyti rizikos valdymo priemones, nurodytas augalų apsaugos produktų etiketėje; 4) laikytis Augalų apsaugos produktų įvežimo, vežimo taisyklėse ir Augalų apsaugos produktų saugojimo, tiekimo rinkai, naudojimo taisyklėse nurodytų reikalavimų (AAĮ 14 straipsnio 2 dalies 1–4 punktai).
32. Augalų apsaugos produktų profesionalieji naudotojai privalo naudoti sukalibruotą apdorojimo įrangą ir užtikrinti tinkamą jos veikimą. Apdorojimo įrangai sugedus ją nedelsiant reikia sustabdyti ir atlikti remonto darbus. Augalų apsaugos produktų profesionalusis naudotojas taip pat privalo augalus, augalinius produktus, jų laikymo pastatus ir (ar) patalpas, žemės sklypus ar kitas teritorijas apdoroti tokiu būdu, kad būtų išvengta naudojant augalų apsaugos produktų patekimo už ploto, kuriame yra apdorojami augalai, augaliniai produktai, jų laikymo pastatai ir (ar) jų patalpas, žemės sklypas ar kita teritorija, ribų. Augalų apsaugos produktų profesionaliesiems naudotojams rekomenduojama naudoti tokią purškimo įrangą, kurios technologija sumažina dulksną, susidarantią augalų apsaugos produktais apdorojant augalus. Apdorojant augalų apsaugos produktais žemės sklypuose ar kituose plotuose augančius augalus, būtina laikytis augalų apsaugos produkto etiketėje nurodyto temperatūros ir vėjo greičio režimo. Augalų apsaugos produktų naudotojai, siekdami sumažinti augalų apsaugos produktais taršos riziką dėl purškimo augalų apsaugos produkto tirpalo patekimo už apdorojamo ploto ribos, augalų apsaugos produktų patekimo per drenažo sistemą ir nutekėjimo nuo dirvos paviršiaus į paviršinį vandenį privalo laikytis augalų apsaugos produkto etiketėje nurodytų apsaugos zonų iki paviršinio vandens telkinių ir (ar) melioracijos griovių, kurios skirtos vandens organizmams apsaugoti (Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2003 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. 3D-564 patvirtintos Augalų apsaugos produktų saugojimo, tiekimo rinkai, naudojimo taisyklės (redakcija, galiojanti nuo 2018 m. kovo 21 d.), 76–79, 81 punktai).
33. Atsakovas yra ūkininkas, savo profesinėje veikloje naudojančius profesionaliajam naudojimui skirtus augalų apsaugos produktus, todėl jis yra augalų apsaugos produktų profesionalusis naudotojas (AAĮ 2 straipsnio 13 dalis), jam taikomi aukštesni profesinio rūpestingumo ir atidumo standartai (nutarties 30 punktas).
34. Bylą išnagrinėję pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai nustatė, kad ieškovė deklaravo 63,47 ha ploto 2018 m. rugsėjo 5 d. pasėtų žeminių kviečių ekologinį lauką (*duomenys neskelbtini*). 2019 m. rugpjūčio 21 d. VŠĮ „Ekoagros“ sprendime Nr. LSK-U-19-05182 konstatuota, jog įvertinus gautus laboratorijų duomenis, pasivirtino 63,47 ha lauke nustatyta šoninė kainytinė tarša, taikomas iš naujo laukui derliaus nuėmimo metais pereinamasis laikotarpis ir laukas sertifikuojant įvardijamas kaip neatitinkantis ekologinės gamybos reikalavimų dėl šoninės taršos. Taigi, VŠĮ „Ekoagros“ konstatavus, kad yra pažeisti ekologiskam ūkininkavimui keliami reikalavimai – auginant ekologiškas kultūras nenaudoti chemikalų, ieškovei buvo panaikinti leidimai 63,47 ha plote užaugintą produkciją parduoti kaip ekologiską.
35. Teismai taip pat nustatė, kad šalių dirbami žemės sklypai yra greta vienas kito ir juos skiria apie 15 m pločio griovys. Įvertinę atsakovo augalų apsaugos produktų naudojimo apskaitos žurnalą, kitus rašytinius įrodymus, šalių paaiškinimus, pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai nustatė, kad atsakovui priklausantis žemės sklypas (12 ha) buvo purškiamas 2018 m. rugsėjo 6 d. ir 2019 m. gegužės 9 d., taip pat ir glifosato veikliosios medžiagos turinčiais herbicidais. Pirmosios instancijos teismas įvertino, kad ant ieškovės sklypo pateko glifosato tarša atsakovui nupurškus savo sklypą. Apeliacinės instancijos teismas įvertino kitaip – kad ieškovės sklypo tarša savaime neįrodo, jog į ieškovės ekologinį lauką glifosato galėjo patekti tik iš atsakovo lauko. Su tokiu apeliacinės instancijos teismo vertinimu kasacinio teismo teisėjų kolegija nesutinka, nes apeliacinės instancijos teismas, įvertinęs, kad glifosato galėjo patekti ir ne iš atsakovo lauko, nemotyvavo, kas kitas buvo ar galėjo būti glifosato taršos šaltinis. Kasacinio teismo vertinimu, labiausiai tikėtinas ieškovės sklypo taršos šaltinis, kaip pagrįstai konstatavo pirmosios instancijos teismas, yra atsakovo veikla gretimame sklype, nes tarša pasklido būtent nuo ieškovės sklypo pakraščio (griovio), besiribojančio su atsakovo sklypu (lauku). Kito taršos šaltinio, iš kur galėjo pasklisti glifosato turintys augalų apsaugos produktai, nenustatyta, taip pat nenustatyta, kad toks kitas taršos šaltinis objektyviai egzistuoję tikrovėje.
36. Kasacinis teismas sutinka su aptariama pirmosios instancijos teismo išvada, kad atsakovas, nupurškdamas savo lauką augalų apsaugos produktais, kartu užteršė gretimą besiribojantį ieškovės lauką. Tokia pirmosios instancijos teismo išvada padaryta įvertinus įrodymų visumą pagal savo įsitikinimą ([CPK 185 straipsnis](#)), nepažeidžiant įrodymų pakankamumo, sąsajumo ir leistinumo taisyklių.
37. Nurodyta pirmosios instancijos teismo išvados teisinė reikšmė yra ta, kad ieškovės sklypo užteršimas glifosato medžiagos turinčiais augalų apsaugos produktais būtent patvirtina tai, kad atsakovas nesuvaldė gretimą sklypo užteršimo rizikos, nors jam tenka ši profesinio rūpestingumo pareiga, kylanti iš [CK 6.246 straipsnio](#) 1 dalies, 6.263 straipsnio 1 dalies ir AAĮ 14 straipsnio 2 dalies 1–4 punktų, ir tai patvirtina atsakovo neteisėtus veiksmus. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje konstatuota, kad naudojant cheminį preparatą būtina laikytis geros augalų apsaugos naudojimo praktikos ir įsitikinti, kad šio naudojimas nepažeis trečiųjų asmenų teisių ir teisėtų interesų, o to nesilaikymas sudaro asmens veiksmų neteisėtumą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. lapkričio 27 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-625/2006](#)). Taigi, pagal byloje nustatytas aplinkybes pirmosios instancijos teismas pagrįstai nustatė atsakovo veiksmų neteisėtumą ir kaltę, nes jis neužtikrino teisės akto reikalavimų laikymosi, veikė nepakankamai atidžiai ir atsakingai neįvertino galimų pasekmių. Atsakovas, kaip ūkininkas, vykdydamas purškimo chemikalais darbus, nebuvo atidus ir tiek rūpestingas, kiek akivaizdžiai buvo būtina esamomis aplinkybėmis, ir šiais veiksmais padarė žalą ieškovei.
38. Byloje nustačius visas civilinės deliktinės atsakomybės [CK 6.246–6.249](#) straipsniuose nustatytas sąlygas, tarp jų ir atsakovo neteisėtus veiksmus, atsiranda atsakovo deliktinė atsakomybė pagal prievolę atlyginti padarytą ieškovei žalą.
39. Žala yra asmens turto netekimas arba sužalojimas, turėtos išlaidos (tiesioginiai nuostoliai), taip pat negautos pajamos, kurias asmuo būtų gavęs, jeigu nebūtų buvę neteisėtų veiksmų. Piniginė žalos išraiška yra nuostoliai. Jeigu šalis nuostolių dydžio negali tiksliai įrodyti, tai jų dydį nustato teismas ([CK 6.249 straipsnio](#) 1 dalis).
40. Ieškovės sklypo užteršimas, dėl ko jos sklypas neteko ekologinės gamybos statuso, o jame užauginti žemieniai kviečiai buvo parduoti kaip užauginti neekologiškame ūkyje už mažesnę kainą (nei kaina, kurią ieškovė būtų gavusi, jei būtų pardavusi ekologiškus žeminius kviečius), reiskia ieškovės auginamos žemės ūkio produkcijos ekonominės vertės dalies netekimą.
41. Pirmosios instancijos teismas padarė išvadą, kad tikėtina, jog iš 63,47 ha sklypo ieškovė būtų prikūlusi ir pardavusi 253,19 t ekologiškus kviečius, ir juos pardavusi pagal 2019 m. lapkričio 9 d. sutartį po 310 Eur už toną. Ieškovė faktiškai pardavė 350 t kviečių po 150 Eur/t, kaip trečios kategorijos kviečius. Todėl pirmosios instancijos teismas turėjo pagrindą spręsti, kad dėl atsakovo veiksmų ieškovė patyrė 40 510,40 Eur žalą kaip kainų skirtumą tarp ekologiškus ir neekologiškų kviečių.

42. Jeigu dėl žalos atsiradimo kaltas ir kreditorius, tai atlygintini nuostoliai mažinami proporcingai kreditoriaus kaltei arba skolininkas gali būti atleistas nuo civilinės atsakomybės ([CK 6.248 straipsnio 4 dalis](#)). Kai paties nukentėjusio asmens didelis neatsargumas padėjo žalai atsirasti arba jai padidėti, tai atsižvelgiant į nukentėjusio asmens kaltės dydį (o kai yra žalos padariusio asmens kaltės, – ir į jo kaltės dydį) žalos atlyginimas, jeigu įstatymai nenustato ko kita, gali būti sumažintas arba reikalavimas atlyginti žalą gali būti atmestas ([CK 6.282 straipsnio 1 dalis](#)). Aptariama [CK 6.282 straipsnio](#) norma reglamentuoja nukentėjusiojo ir žalą padariusio asmens mišrios kaltės teisinius padarinius deliktinės civilinės atsakomybės atveju bei įtvirtina teismo teisę spręsti dėl prašomo priteisti žalos atlyginimo sumažinimo arba reikalavimo atlyginti žalą atmetimo. Šios [CK](#) normos gali būti taikomos tik jei nustatyta nukentėjusio asmens kaltė, kuri nepreziumuojama, taigi ją turi įrodyti skolininkas – žalą padaręs asmuo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. liepos 26 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-422/2013](#); 2021 m. sausio 6 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-164-421/2021](#), 32 punktas).
43. [CK](#) nuostatose, reglamentuojančiose civilinę atsakomybę, nėra pateiktos tyčios ir neatsargumo sampratos. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra išaiškinęs, kad asmuo padaro žalą tyčia, kai siekia padaryti to tipo žalą arba atitinkamai elgiasi žinodamas, kad konkreti žala atsirastų arba labai tikėtina, kad atsirastų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. vasario 3 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-32-421/2017](#), 44 punktas). Remiantis Bendrųjų principų sistemos projekte (angl. *Draft Common Frame of Reference*, sutrumpintai – DCFR, VI.-3:101, p. 399) pateiktais išaiškinimais, didelis neatsargumas kaip kaltės forma pasireiškia neprotingu arba išskirtiniu rūpestingumo nebuvimu, kai asmuo nėra tiek rūpestingas, kiek akivaizdžiai būtina esamomis aplinkybėmis (DCFR, VI.-3:101, p. 399). Paprastas neatsargumas yra tada, kai veiksmai neatitinka tam tikro rūpestingumo standarto, reglamentuoto įstatyme, kurio tikslas apsaugoti kitus asmenis nuo tos konkrečios žalos, arba neatitinka rūpestingo žmogaus elgesio standarto, kuris protingai tikėtinas įvertinus aplinkybes (DCFR 3:102 straipsnis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. spalio 14 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-257-248/2020](#), 28 punktas; 2021 m. sausio 6 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-164-421/2021](#), 34 punktas).
44. Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2000 m. gruodžio 28 d. įsakymo Nr. 375 „Dėl Ekologinio žemės ūkio taisyklių patvirtinimo“ (redakcija, galiojanti nuo 2019 m. sausio 5 d.) 45.1, 46 punktuose reglamentuota, kad ekologinės gamybos ūkio subjektai įvertina užteršimo neleistinomis ekologinėje gamyboje medžiagomis sertifikuojamų žemės ūkio naudmenų ir (ar) pasėlių plotų, besiribojančių su magistraliniais keliais ir (arba) neekologinės gamybos būdu dirbamais žemės plotais, riziką ir pasirenka tokio ploto apsauginę juostą, kad sertifikuojami plotai ir (arba) juose auginamos kultūros nebūtų užteršti neleistinomis ekologinėje gamyboje naudoti medžiagomis; apsauginės juostos plotis turi būti ne platesnis kaip 10 metrų, nebent sertifikavimo įstaiga pritaria ūkio subjekto iš anksto jai pateiktam pagrindinui raštu dėl platesnės apsauginės juostos pločio.
45. Kasacinio teismo teisėjų kolegija išaiškina, kad nors apsaugos juostų ekologiniame lauke įrengti ekologiškai ūkininkaujantis ūkininkas neprivalo, bet jis privalo įsivertinti užteršimo neleistinomis ekologinėje gamyboje medžiagomis sertifikuojamų žemės ūkio naudmenų ir (ar) pasėlių plotų, besiribojančių su neekologinės gamybos būdu dirbamais žemės plotais, riziką ir imtis priemonių, kad sertifikuojami plotai ir (arba) juose auginamos kultūros nebūtų užteršti neleistinomis ekologinėje gamyboje naudoti medžiagomis. Egzistuoja rizika, kad apsaugos juostų neįrengimas gali padidinti žalos atsiradimo tikimybę.
46. Kaip pagrįstai pažymėjo pirmosios instancijos teismas sprendime, bylos duomenimis, nepaneigti atsakovo teiginiai, kad jis neturėjo informacijos, jog 63,47 ha žemės sklype yra auginamos ekologinės kultūros. Ieškovei priklausančių ekologinių laukų užteršimo faktai buvo nustatyti ir ankstesniais metais, todėl pati ieškovė ūkininkė A. M. turėjo atsakingai vertinti, ar nereikia įsirengti apsaugos juostų prie sertifikuojamų laukų, kaip tai nustatyta Ekologinio žemės ūkio taisyklių 45.1 punkte, bei deklaruoti apsaugos juostas Paramos už žemės ūkio naudmenas ir kitus plotus bei gyvulius paraškoje. Nusprendusi neįrengti kitiems asmenims aiškios apsauginės juostos, ieškovė prisidėjo prie rizikos padidėjimo, kad laukai, kuriuose vykdoma ekologinė augalininkystė, gali būti užteršti neleistinomis medžiagomis ir dėl to ūkiui gali atsirasti (padidėti) žala. Dėl to toks rūpestingumo stokojantis ieškovės elgesys reiškė ieškovės didelį neatsargumą ir tai sudaro pagrindą sumažinti priteistiną žalos atlyginimo dydį.
47. Todėl pirmosios instancijos teismas pagrįstai įvertino, jog ieškovė nesiėmė pakankamų priemonių, kad informuotų gretiname žemės sklype dirbantį ūkininką (atsakovą) apie tai, jog jos dirbamas 63,47 ha žemės sklypas yra ekologinis, nesiėmė apsaugos priemonių, kad sklype auginami kviečiai nebūtų užteršti neleistinomis ekologinėje gamyboje naudoti medžiagomis ir tuo prisiėmė dalį rizikos dėl galimos taršos. Ieškovė dėl didelio neatsargumo, pasireiškusio nepakankamu rūpestingumu, smarkiai prisidėjo prie žalos jai atsiradimo. Dėl nurodytos priežasties teismas turėjo pagrindą sumažinti ieškovės patirtų nuostolių atlyginimą 30 proc. ([CK 6.248 straipsnio 4 dalis](#), 6.282 straipsnio 1 dalis) ir priteisti ieškovei iš atsakovo 28 357,28 Eur žalos atlyginimą (40 510,40 x 70 proc. = 28 357,28 Eur) bei 426,85 Eur dirvožemio tyrimo išlaidų atlyginimą.
48. Teisėjų kolegija, remdamasi šioje nutartyje nurodytais motyvais, nusprendžia, kad apeliacinės instancijos teismo sprendimas panaikintinas ir paliktinas galioti pirmosios instancijos teismo sprendimas ([CPK 359 straipsnio 1 dalies 3 punktas](#)).

Dėl bylinėjimosi išlaidų

49. Šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, jos turėtas bylinėjimosi išlaidas teismas priteisia iš antrosios šalies, nors ši ir būtų atleista nuo bylinėjimosi išlaidų mokėjimo į valstybės biudžetą. Jeigu ieškinyje patenkintas iš dalies, šiame straipsnyje nurodytos išlaidos priteisiamos ieškovui proporcingai teismo patenkintų reikalavimų daliai, o atsakovui – proporcingai teismo atmestų ieškinio reikalavimų daliai ([CPK 93 straipsnio 1, 2 dalys](#)).
50. Šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, teismas priteisia iš antrosios šalies išlaidas už advokato ar advokato padėjėjo, dalyvavusių nagrinėjant bylą, pagalbą, taip pat už pagalbą rengiant procesinius dokumentus ir teikiant konsultacijas. Dėl šių išlaidų priteisimo šalis teismui raštu pateikia prašymą su išlaidų apskaičiavimu ir pagrindimu. Šios išlaidos negali būti priteisiamos, jeigu prašymas dėl jų priteisimo ir išlaidų dydį patvirtinantys įrodymai nepateikti iki bylos išnagrinėjimo iš esmės pabaigos. Šalies išlaidos, susijusios su advokato ar advokato padėjėjo pagalba, atsižvelgiant į konkrečios bylos sudėtingumą ir advokato ar advokato padėjėjo darbo ir laiko sąnaudas, yra priteisiamos ne didesnės, kaip yra nustatyta teisingumo ministro kartu su Lietuvos advokatų tarybos pirmininku patvirtintose rekomendacijose dėl žmokesčio dydžio ([CPK 98 straipsnio 1, 2 dalys](#)).
51. Jeigu apeliacinės instancijos teismas ar kasacinis teismas, neperduodamas bylos iš naujo nagrinėti, pakeičia teismo sprendimą arba priima naują sprendimą, jis atitinkamai pakeičia bylinėjimosi išlaidų paskirstymą ([CPK 93 straipsnio 5 dalis](#)).
52. Atsakovas nepateikė išlaidas už apeliacinio skundo parengimą patvirtinančių įrodymų. Atsakovas sumokėjo 850,72 Eur dydžio žyminį mokestį už apeliacinį skundą. Kadangi atsakovo apeliacinį skundą tenkinti nebuvo pagrindo, tai ir šios bylinėjimosi išlaidos neatlygintinos.
53. Atsakovas sumokėjo už atsiliepimo į kasacinį skundą parengimą advokatui 4000 Eur, pateikė mokėjimą patvirtinantį dokumentą. Nurodytos išlaidos advokatui viršija pagal teisingumo ministro 2015 m. kovo 19 d. įsakymu Nr. 1R-77 ir Lietuvos advokatūros advokatų tarybos

pirminio 2015 m. kovo 16 d. raštu Nr. 141 patvirtintų Rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą pagalbą maksimalius dydžius apskaičiuojamą maksimalų 3026,85 Eur dydį. Todėl atsakovo patirtų išlaidų, kurias paskirsto teismas, suma sumažintina iki 3026,85 Eur.

54. Ieškovė sumokėjo 622 Eur dydžio žyminį mokestį už apeliacinį skundą. Ieškovė sumokėjo už kasacinio skundo parengimą advokatui 2994,75 Eur, pateikė mokėjimą patvirtinantį dokumentą. Ši suma neviršija Rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą pagalbą maksimalių dydžių. Ieškovė taip pat sumokėjo 1065 Eur žyminį mokestį už kasacinį skundą. Ieškovė prašo bylinėjimosi išlaidų atlyginimą priteisti iš atsakovo.
55. Kasaciniu skundu ieškovė prašė tenkinti ieškinį priteisiant 56 609,79 Eur žalos atlyginimą. Kasacinis teismas palieka galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą, kuriuo priteista ieškovei iš atsakovo 28 357,28 Eur žalos atlyginimo, 426,85 Eur dirvožemio tyrimo išlaidų atlyginimo. Taigi, palikus galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą, tenkinama 50,85 proc. ieškovės reikalavimų dalis.
56. Todėl ieškovės naudai priteistina 3209,73 Eur ($622 \text{ Eur} + 1522,73 \text{ Eur} (2994,75 \text{ Eur} \times 0,5085) + 1065 \text{ Eur} = 3209,73 \text{ Eur}$) bylinėjimosi išlaidų atlyginimo iš atsakovo. Atsakovo naudai priteistina 1487,70 Eur ($3026,85 \text{ Eur} \times 0,4915$) bylinėjimosi išlaidų atlyginimo iš ieškovės. Įskaičius sumas, ieškovei priteistina iš atsakovo 1722,03 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimo.
57. Lietuvos Aukščiausiajame Teisme patirta procesinių dokumentų siuntimo išlaidų mažiau nei minimali 5 Eur valstybei priteistina bylinėjimosi išlaidų suma (Lietuvos Respublikos teisingumo ministro ir Lietuvos Respublikos finansų ministro 2011 m. lapkričio 7 d. įsakymas Nr. 1R-261/1K-355 „Dėl minimalios valstybei priteistinos bylinėjimosi išlaidų sumos nustatymo“, redakcija, galiojanti nuo 2020 m. sausio 23 d.). Atsižvelgiant į tai, procesinių dokumentų įteikimo išlaidų atlyginimas valstybės naudai iš bylos šalių nepriteistinas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 3 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

nutaria:

Panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. kovo 29 d. sprendimą ir palikti galioti Panevėžio apygardos teismo 2021 m. balandžio 27 d. sprendimą.

Priteisti ieškovei A. M. iš atsakovo A. A. 1722,03 Eur (vieną tūkstantį septynis šimtus dvidešimt du Eur 3 ct) bylinėjimosi išlaidų atlyginimo.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai

Virgilijus Grabinskas

Gediminas Sagatys

Egidija Tamošiūnienė